

Eino Leinon helkavirsi »Syvärin impi».

Kantelettaren III kirjassa on runo nimeltä »Neiti omenapuussa». Siinä kerrotaan, että nuori neito on aamuvarhaisella poimimassa omenia isänsä puutarhasta, kun puun juurelle ilmestyy nuori mies häntä kosimaan. Mutta sulho on kaino ja saamaton. Kun neito tiedustelee, mitä asiaa hänellä on, mies vastaa:

»Ottaisin omenamarjan,
punakuoren oksaselta.»

Neito pudottaa hänelle omenan. Silloin vasta mies saa oikean asiansa ilmaistuksi:

»En ole etsossa omenan,
punakuoren poiminnassa,
olen neion etsinnässä,
punaposken poiminnassa.»

Neito on kuitenkin ylpeä ja vastaa kosintaan halveksivasti, sanoen jäävänsä odottamaan rikkaampia ja suurisukuisempia sulhasia.

Siinä on lähtökohta ja alkuasetelma Leinon helkavirteen »Syvärin impi», jossa kosimiskohtaus niinkään tapahtuu kartanolla puun juurella ja jossa nuori neito pudottaa pihlajan kukkatertun saamattoman sulhasen tielle, ennenkuin tämä pääsee varsinaisen asian alkuunkaan.

Kantelettaren runo sisältää yhden ainoan kohtauksen, Leinon runo taas sarjan peräkkäisiä kohtauksia, joissa kuvataan neidon pakoa metsään, soille ja vaaroille sekä miehen takaa-ajoa ja turhaan raukeavia tavoitte-luja. Henkilöiden perusvastakohta on molemmissa suunnilleen sama. Kansanrunossa neito on ilmeisesti rikas, ylpeä ja vaateliias valinnassaan, poika taas köyhä, vaatimaton ja hidas tai »kainu», niinkuin hänestä sanotaan. Sen vuoksi omenapuussa oleva neito pitää häntä melkein pilkkanaan, pudottaa hänelle omenan ja antaa hänen kosintaansa kieltävän vastauksen; ja sillä asia on selvä. Leinon runo lähtee saman tapaisesta alkuedel-lytyksestä, ei tosin kosijan ja kosittavan taloudellisen aseman erilaisuudesta, vaan luonteiden vastakohtaisuudesta, mutta tekijä jatkaa ja laajentaa aiheen kehittelyä niin, että siitä muodostuu luonteita ja elämäkoh-taloita monipuolisemmin ja syvemmin valaiseva kuvaus.

Neidon Leino on nimittänyt Syvärin immeksi tai »kuuluksi Syvärin kukaksi» ja tehostanut erikoisesti hänen kauneuttansa ja vilkkauttansa, hänen nopsajalkaisuuttansa ja ilakoivaa kerkeäkielisyyttänsä. Syvärin impi on omasta nuoruudestaan, riippumattomuudestaan ja naisellisesta viehätysvoimastaan tietoinen nainen. Synnynnäinen miellyttämishalu yhtyneenä tyttömäiseen arkuuteen, luontainen ilomielisyys yhtyneenä vaistomaiseen veikeistelyyn muodostavat hänessä pohjan sille aito naisel-liselle oikullisuudelle, joka leimaa hänen käyttäytymisensä. Hänellä on kyky panna miehen pää pyörälle, viehättää ja väistyy, lähentyä ja paeta, herättää toiveita ja murskata ne, säilyttäen aina yliotteensa mieheen ja riemuiten omasta ylemmyydestänsä. Hän on älykäs, viileä olento. Var-sinkin kulttuuripiireissä saattaa tuommoinen itsetietoinen ja terävä-älyi-

nen nainen esiintyä arvoituksellisena luonteena noudattaessaan oikullisia mielihalujansa ja alistaessaan miehet niitä palvelemaan. Hän saattaa jopa mullistaa luonnon järjestyksen, vaihtaa osia miehen kanssa, muuttua takaa-ajettavasta takaa-ajajaksi ja viehättyä semmoiseen miehen tavoitteluun, jonka koomillisuuden Bernard Shaw on paljastanut hupailussaan »Mies ja Yli-mies» (Man and Superman).

Syvärin immen sulhanen, »potra Kaparin poika», ei ole suinkaan niin kaino ja saamaton kuin kansanrunossa häntä vastaava kosija. Leino on kohottanut hänetkin korkeammalle tasolle. Hän on kyläkunnan parhaita: »kylän sulho» ja »kylän joutsin», jopa »sankariksi» sanottu, vilpittömästi ja syvästi kiintynyt Syvärin impeen ja valmis tavoittamaan häntä kaikin voimin omaksensa. Kaparin pojalta ei puutu kykyä eikä yritteliäisyyttä ja pienen hitautensakin hän voittaa takaa-ajajansa, niin että hän näyttää olevan saavuttamaisillaan päämääränsä sulkiessaan rakastettunsa syliinsä salon mättäällä. Mutta hänellä ei ole rohkeutta ja kestävyyttä omansa säilyttämiseen: impi riistäytyy väkisin irti hänen sylistänsä sillä hetkellä, kun mies on vähimmin varuillaan, ja jättää miehen lohduttomaan yksinäisyyteen. Tämän epäonnistumisen syyksi Syvärin impi selittää sen, että sulho oli muka saamaton uneksija, tarmoton epäroitsija ja vitkastelija, joka ei ymmärtänyt ottaa kiinni oikeasta hetkestä ja oikealla tavalla. Kaparin poika ei ymmärtänyt käsitellä nuorta naista, ei tajuta hänen salaisia mielihalujansa ja oikkujansa. Syvärin impi sanoo lopussa:

»Voip' on miestä mieletöntä

 Toivon terttuja tavoitit,
 muiston kukkia keräsit,
 keräätkin ikäsi kaiken,
 polun poimit kahden puolen,
 elontiesi toivottoman,
 taipaleesi tarmottoman,
 onnen ollehen muruja,

poimit rinnan riutumusta,
 tahdon nuoren talttumusta,
 unelmaisi uupumusta,
 polttoa ilon-ikävän

elon entisen menoa,
 Tuonen tyhjyyden tuloa.»

Sitä ajatusta, että epäonnistumisen ja eron pohjimmaisena syynä oli luonteiden erilaisuus — miehen uneksiva ja epäkäytännöllisen tunnelmointi,

jonka asemesta nainen odottaa reipasta toimintaa ja ratkaisevia otteita — näyttää tukevan Kaparin pojan käytös runon lopussa. Hän näet herpaantuu vastoinkäymisestä, väsähtää ja vanhenee muutamassa hetkessä:

Poika polkua palasi,
kesäaamun auetessa,
seisahti joka aholle,
joka katsoi kankahalle,
kukan poimi kuusikosta,
muisti mustakulmaistansa,
toisen jo lehosta löyti,
tunsi tuskan rintaluissa,
astui mieenä miettiväisnä,
ukkona uneksivaisna,
hiljeten jalan hitahan,
silmän vettä vierittäissä.

Runon psykologinen ja taiteellinen painopiste on sen loppukohtauksessa, jossa rakkaussuhdetta ja eroa valaistaan niin hyvin naisen kuin miehen puolelta. Siinä pääsee kulttuuriselun ääni kuuluville herkkänä ja persoonallisena. Ei voi torjua sitä ajatusta, että runoilija itse on sukeltautunut Kaparin pojan hahmoon ja salakuljettanut siihen omia rakkauselämyksiänsä ja pettymyksiänsä sekä niitä seurannutta mielenhaikeutta kevyesti naamioidussa muodossa. Se herkkyyys ja rikasvireisyys, jolla siinä on tullut rakkausmuistojen kauneutta, toiveiden raukeamista, sielun uupumusta ja vanhuuden riuduttavaa ikävää, eroaa kansanlaulunomaisesta yksinkertaisuudesta ja siirtää runon kuvauksen kaukaisesta entisyydestä nykyaikaan välittämään niin sanoakseni synteettisen kokonaistunnon rakkauselämän ihanuuksista, pettymyksistä ja kohtalokkuudesta. Se tapahtuu ehyessä koristeellisessa muodossa, mutta ei kosketa lukijaa aivan syvällisesti.

Ulkonaisessa suhteessa muodostaa Syvärin immen pako ja takaa-ajo runon keskuksen. Se kiinnostaa lukijan mieltä havainnollisena ja vauhdikkaana toiminnan esityksenä. Mitään erikoisen uutta siinä ei ole. Tava-taanhan jo vanhoissa kansanrunoissamme useita pakenevan metsänriistan tai vihollisen jännittäviä takaa-ajon kuvauksia sekä vilkkaita ja monivaiheisia pakoretken esityksiä, joiden luonnonnäyissä on sanallisia kosketuskohtia Leinon helkavirteen. Saattaa sanoa esim. vanhan Väinämöisen Ainoa tavoitellessaan esiintyvän rakastavana nuoren neidon takaa-ajajana, jolta saalis riistäytyy melkein käsistä (vrt. myös Leinon kuvaelmaa »Väinämöisen kosinta»).

Aran neitosen pako rakastavan miehen edellä on myös aiheena kreik-

kalaisessa Dafnen tarinassa, jota Ovidius on käsitellyt »Metamorfooseissaan». Leino on tuntenut sen sekä Isis-myytin, josta hän on runossaan »Conceptio artis» (1917) muodostanut oman taiteilijanäkemyksensä mukaisen muunnoksen vertauskuvallisessa mielessä:

— — — — —
 vuorten, laaksojen poikki,
 hunnut kuultavat häilyy,
 Isis koskematonna,
 ikiverhottu säilyy,
 koura taitajan kohoo,
 taasen raskaana raukee:
 Isis armoton, milloin
 mulle kauneutes aukee? —
 Isis ilkkuvi hälle vaaran jo
 viidennen harjantehelta.

Monesti muulloinkin runoilija on ohimennen esittänyt miehen edessä väikkyviä ja pakenevia naisolentoja: Tellervo-neitoja, Tapion sinipiikoja, Punahilkkoja, laineilla leikkien karkeloivia Vellamon neitoja ym. luonnon henkiä sekä milloin veitikoiden tanssivia, milloin perhosarasti säikkyviä ja väistyviä ihmislapsia lyyrillisissä runoissansa.

Esim. Tellervosta hän sanoo »Hiihtäjän virsissä» nähtävästi jonkinlaista runotar-rakastettua tarkoittaen:

Ja Tellervo huntua huiskuttaa
 ja laulaja kutsun kuulee.
 Hän sauvahan tarttuu ja tavoittaa,
 tytön kiinni jo saaneensa luulee:
 Suo suudelmas!
 Mut kaukana, kas,
 taas tyttö on petturi, peijakas.

Hän huntua heittää ja hällähtää,
 hän vierii ja väijyy ja väikky,
 hän milloin vierellä virnakoi,
 taas milloin loitolla läikky.
 Näet veitikka on
 tytär hongikon
 ja tanssi on luontoa Tellervon.

Ja »Sadan ja yhden laulun» 5:s rakkauskuvitelmiin värittävä runo kuuluu seuraavasti:

Sua odotin lasna ma laineilla,
 kun kuuhut lahtea kultas,
 sua odotin silloin, kun ensi murhe
 mun eloni kukkia multas.

Sua odotin silloin ja sittemmin
 sua odotin kertaa monta,
 ja istun ja odotan vieläkin —
 voi tyttöä vallatonta!

Hän kulkevi vain minun kupeellain
 ja vierellä käy ja vilkkuu,
 mut kun häntä kosken, hän häilähtää
 ja kutria heittää ja ilkkuu.

Syvärin immen pakoilua kuvatessaan ei Leinon ole siis tarvinnut mennä lainaamaan aineksia muualta, vaan noudattaen oman mielikuvituksensa viittausta hän on luonut kansanrunonomaista tyylyttelyä hyväkseen käyttäen toimintasarjan, joka omassa lajissaan on eloisa ja viehättävä niin hyvin luonnon- kuin myös liikkeenkuvauksena.

Runo kokonaisuudessaan voidaan jakaa kolmeen osaan. Alussa on henkilöiden esittely ja kosintakohtaus (14 säettä). Sitten seuraa keskiosa: neidon pako ja takaa-ajo (57 säettä). Loppu sisältää eron ja kotiinpaluun kuvauksen (41 säettä). Esitys on kuulean kirkasta ja selvästi jaksoteltua. Kalevalais-kantelettarelainen tyylyttely esiintyy siinä uudenaikaistuneessa ja persoonallisesti viljeltyneessä muodossa niinkuin muissakin helkavirsissä.

»Syvärin impi» on siro kesäinen idylli, jossa on eleginen loppu. Mitään myyttillistä tai mystillistä siinä ei ole. Sen kuvaus pysyttelee verraten läheisen todellisuuden piirissä. Persoonallisena merkinä siinä on nuoruuden rakkauselämysten muiston ja alkavan vanhuudenkauden synnyttämä haikean ikävöivä tunnelma. Runon nimihenkilö voisi ilmaista oman vertauskuvallisen merkityksensä Leinon omilla sanoilla:

»Lienen onnesi unelma,
 kauneus kadottamasi,
 runo kerkeän kesäsi,
 vaiva rinnan vanhenevan.»

(»Sydämen itku», 1926.)

V. Tarkiainen.